

DÍSZTÁRGYAK ÉS HASZNÁLATI ESZKÖZÖK KÉSZÜLNEK AZ ESZTERGAPADON

Minden, ami a fából kihozható

Lámpaállványok, lépcsőkoriátok, bútoralkatrészek, ruha-gombok és egyéb használati tárgyak készülnek az esztergagépeken. A fa balesetmentes megmunkálása komoly szakértelmet és odafigyelést igényel. Mint sok más, egykor jól jövedelmező szakma, az esztergályosmesterség is kihalóban van.

Forgástesteket bizonyára már az ókori egyiptomiak is készítettek. Az esztergályosok rendszerint rönk formájában szerzik be a munkájukhoz szükséges nyersanyagot, amit egy külön erre a célra alkalmazott szalagfűrészgéppel vágnak megfelelő méretre. Az esztergálás lényege – nagyon leegyszerűsítve –, hogy a hasábról lefaragják a felesleget. Ennek megfelelően az alapanyagot lapokra vagy rudakra vágják. Ezután a fát már vihetik is az esztergapadra. Ez különböző méretekben áll rendelkezésre. Akár egyetlen darabból is elkészíthető egy több méter hosszú lámpaállvány, de ahhoz több gépet kell összeépíteni. Ilyen igény esetén a mesterek általában azt ajánlják, hogy a terméket több darabból állítsák össze, ugyanis az illesztési felületek az utólagos lakkozással jól eltüntethetők.

MILYEN FÁBÓL DOLGOZNAK?

Mínél keményebb a fa, annál könnyebb vele dolgozni az esztergályosműhelyben. A mesterek termékeik 90 százalékát bükkfából készítik, mert azt a legkönnyebb beszerezni. Ugyancsak jól esztergálható anyag a tölgy és a gyertyán. A hárs- és a fenyőfa kevésbé szerencsés választás, mivel kevésbé szép a felületük, de kérésre azokból is elkészítik a kívánt tárgyakat.

Egy köbméter bükkfa ára jelenleg 150 ezer forint. Általában nincs rá garancia, hogy a faár teljesen hibátlan, görcs- és hajszálrepedés-mentes legyen. Ha csak munkavégzés közben derül ki, hogy a nyersanyag hibás, az egész munkát előről kell kezdeni.

A közhiedelem úgy tartja, hogy a fa- és fémesztergályos mesterség kompatibilis egymással. Ez nem igaz, hiszen a két területen teljesen más szerszámokat használnak, és az is nyilvánvaló, hogy a szerves fa teljesen más tulajdonságokkal bír, mint a szervesetlen vas és réz.

HOGYAN MŰKÖDIK A MÁSOLÓESZTERGA?

A két részből összeállított gép egyik felébe behelyezik a sablont, melyet egy gyűrű letapogat. A gép másik fele a fazont marja bele a fába. Az eljárás a kulcsmásolásra hasonlít. A lelkiismeretes mesteremberek ezt a megoldást nem kedvelik, mert szerintük a teljesen automatizált rendszer nem képes ugyanazt a minőséget előállítani, mint ami a kézi esztergapadról lekerül. A gépnek nincs olyan szépérzéke, mint az embernek, aki a finomsimításokat is elvégzi. A másolópad az anyagot gyakran megtöri. A maráshoz ráadásul nagy valószínűséggel egyéni holkerkést kellene készíteni, ami viszont már csak tömeggyártás esetén érné meg. Az ilyen megrendelések pedig ma már nem jellemzők.

SAJÁT GYÁRTÁSÚ SZERSZÁM

Az önmagára valamit adó faesztergályos maga készíti a munkájához szükséges holkerkéseit. Ennek több oka is van: a vásárolt holkerkés profilja nem megfelelő, silány minőségű, nem felel meg az esztergályos egyéni igényeinek. Ez a munkafolyamat ugyan megköve-

Az esztergályosműhelyben keletkezett forgácsot általában az üzem fűtésére hasznosítják. Ez környezetbarát megoldás, mert hozzájárul a gázfogyasztás csökkentéséhez, és gazdaságos is, hiszen az év során bőségesen keletkezik annyi hulladék, amennyi ellátja a téli hónapokat tüzelőanyaggal.

tel némi szakmai ismeretet, de a műhelyben készített szerszám olcsóbb a boltban kaphatónál, illetve pont olyan, ami az adott tárgy elkészítéséhez szükséges.

KÉT POFA KÖZÖTT

Az esztergálás folyamata a terméktől függően néhány másodpercig, vagy akár hosszú percekig is eltarthat. Az alapanyagot valamivel hosszabbra szabják a készáru kívánt méreténél, mert az esztergapad két pofája közé való befogást megkönnyíti, ha a pofa tüskéje befűrődhet a hasádba. A felesleget az esztergálás végeztével lefűrészelik.

Az esztergapad egyik lényeges tartozéka a késtámasz. Ez arra szolgál, hogy a munkadarabot ugyanabból a szögéből érhesse a véső és a kés, ugyanis a mester nyilvánvalóan többször elveszi és visszateszi azt a megmunkálandó felülethez, miközben a kéziszerszámokat cserélgeti is.

Az esztergálás közben a gép a fát állítható sebességgel folyamatosan forgatja. A fordulatszám csak az ékszíjtárcsás, vagy a fogaskerék-átteles gépeken választható. Az ideális forgási sebességet a fa keménysége és a munkadarab átmérője szabja meg. Ha a készítő termék túl vékony, miközben a fordulatszám túl nagy, előfordulhat, hogy a kés a teljes munkadarabot szétforgácsolja.

A munkafolyamat félmanuális, mert a mester a kívánt mintát kéziszerszámmal viszi fel a felületre. Különböző igen éles vésők és kések állnak rendelkezésére, melyek a felesleget leforgácsolják az anyagról. Így készül többek között a fűszertartó polchoz való kiskerítés, a műbútorokhoz való koloniál, a tekebábú vagy a baseballütő is.

Az első lépés, hogy a hasázból hengert készítsenek. A széles, ferde élű vésővel a forgást kihasználva kifaragják a hengert. Egy nyújtófa ezzel tulajdonképpen elkészültnek is lenne tekinthető. Mi viszont most egy díszelem, egy bútortartozék legyártását kísérelhetjük figyelemmel. A tapasztaltabb szakemberek már szemmértékkel is képesek a sorminta kialakítására, de általában ők is bejelölik a következő mintarészek helyét. Az adott termékhez külön is elkészíthetik az ehhez való egyszerű eszközt, ha egy kisméretű rudacskába apró szegecsket vernek. Természetesen a bolti forgalomban lehet vásárolni jelölőtűt, tolmérőt és jelölőceruzát is.

A termék kialakításakor figyelembe veszik a tervrajzot, amely a mintákat és azok paramétereit is tartalmazza. A szakember a tervek alapján halad, hiszen a rajzból pontosan tudja, milyen ívben görbülnek a minták, milyen mélyek, és mekkorák.

Számos esztergályostermék kifejezetten művészi értéket képvisel. A műhelyekből mives fakupák, kelyhek, tányérok és műbútor-alkatrészek kerülnek ki.

A mester beszerzi az acélrudat, melyből akár egy sarokcsiszolóval is kialakíthatja szerszámát. A felület még durva, ezért egy, az adott profilra alakított köszörűkövel simára csiszolja – főleg a belső – a felületét.

Mindenről • Mindenkinék • Másképp

FAESZTERGÁLÁS

Régen külön esztergályos-képzés volt. Az írásunkhoz segédkező mester fia is az iskolát az apjától örökölt szakon kezdte még el, de bizonyítványában már az asztalos szakképesítés szerepel.

Mint már említettük, az esztergályos egyik legfontosabb szerszáma a holkerkés. Ennek többféle változatát is használják. A szerszám feje jellemzően félkörívű és pengeéles. A készülő tárgy bordázata többféle is lehet. Előfordulhat, hogy a megrendelő kizárólag szögletes, éles mintát szeretne a hengerköpenybe vágatni, de a köríves minta jellemzőbb.

Ha a munkadarab már formahű, az esztergályos csiszolópapírral simítja a felületet. Ez forgó munkadarab esetén csak pillanatokat vesz igénybe.

FAGYŰRŰ ÉS FAGOLYÓ

Az esztergályosok bármit képesek elkészíteni, ami kerekded vagy gömb alakú.

A függönykarnishoz való gyűrűt nem rúdból, hanem egy lapból vágják ki, mégpedig két részletben. A holkerkés mintázata félkör alakú. Először a gyűrű egyik felét, aztán a másikat vágják ki az alapanyagból. A kettő együtt szép kör alakot ad.

A golyó alapja már a kocka. Ugyancsak holkerkessel vágják ki, majd az esztergapadról lekerült golyót simára csiszolják. Egyszerre többet behelyeznek egy forgódobba, és közéjük dobják a csiszolópapírt. A gép a golyókat percek alatt simára csiszolja.

FAKEHELY BORIVÓKNAK

A vevő meghatározza, mekkora kelyhet szeretne. Az esztergályos a rönkből kivágja a téglalapot, melyből a fent leírt módon először hengert készít. A holkerkessel kialakítja a kehely markolatát, majd egy ferdén tartott késsel a csészé-

je külső felületét. Ezután a munkadarabot leveszi a padról, mert a következő lépésben a pofák által fogott felületeket kell megmunkálni. A talp kialakítása könnyen megoldható, azt egyenesre fűrészelik, amikor a pofába való befogáshoz szükséges anyagráhagyást egyébként is eltávolítják.

A munkadarabot most egy 3–4 szorítópofás tokmányban rögzítik, hiszen ezúttal csak az egyik végét foghatják be. A csésze belső felületét úgy alakítják ki, hogy az üreget előfúrják, majd az esztergapadon a horog vagy kampó alakú vésőket használva kiesztergálják.

Kóré Károly

Elérhetőség: Hajdu és Fia Faesztergályos Kft.
1041 Budapest, Károlyi István u. 32.
Tel./fax: +36/1-369-2849